

LIBRIS | We know

Redactor: Mihai FULGER
Tehnoredactor: Cristina RUSU
Coperta: Alexandru DAȘ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CARAGIALE, ION LUCA

Momente și schițe / Ion Luca Caragiale. – București : Art,
2023

ISBN 978-630-321-257-9

821.135.1-2

821.135.1-32

© Editura Art, 2023, pentru prezenta ediție

ION LUCA CARAGIALE

MOMENTE ȘI SCHIȚE

EDITURA
ART

Sfinte Karkaleki! patron al presei române, roagă-te la bunul creator să ne trimită curând altceva, ca să isprăvim odată cu:

Toate mofiturile în privința înfiorătoarei și îngrozitoarei și oribilei drame din strada Uranus!

Ultima oră

În momentul de a pune sub presă, reporterul nostru special află chiar de la nenorocita victimă a îngrozitoarei drame din strada Uranus că ea nu s-ar fi sinucis de bunăvoie, ci că o mână criminală, al cărui [sic] nume ne scapă încă, dar care, desigur, grație neobositului și inteligentului jude de instrucție J. Th. Florescu, va sfârși prin a fi descoperit, i-a pus pumnalul în mână, obligându-o să-și tragă în inimă o lovitură de revolver.

Nu ne-ndoim un moment de imparțialitatea și zelul justiției noastre și sperăm că ea va descoperi lucruri cu deosebire senzaționale privitoare la această groaznică, feroasă și oribilă dramă din strada Uranus, care a emoționat atât pe acei care citesc *Mofitul român* cât și pe acei cari nu-l citesc.

(1901)

CUPRINS

Tabel cronologic5

PUBLICATE ÎN VOLUM

Temă și variațiuni	13
25 de minute.....	19
Un pedagog de școală nouă	25
Justiție.....	35
Telegrame	39
Proces-verbal	47
C.F.R.....	51
Urgent.....	57
Mitică.....	63
O zi solemnă	69
D-I Goe.....	75
La Moși.....	81
Situațiunea	85
Ultima oră!.....	91
Boris Sarafoff!.....	97
Petițiune.....	105
Mici economii.....	111
Ultima emisiune.....	117
O lacună.....	121
Triumful talentului.....	127
Cadou.....	133
Art. 214.....	137
Diplomație	149
Bûbico.....	153
Căldură mare.....	159
Lanțul slăbiciunilor.....	163
Vizită.....	167
O cronică de Crăciun.....	171
O conferență	179
Țal!.....	185
Duminica Tomii.....	193
Repausul duminical	199

Lache și Mache (Nuvelă).....	207
Jertfe patriotice	211
High-life	215
Politică	217
Politică și delicatete	221
Dascăl prost	227
Bacalaureat	233
Cam târziu	237
Politică înaltă	243
„Românii Verzi”	245
Moșii (Tablă de materii)	249
Tot Mitică	251
Infamie	261
La Peleş	265
Înfiorătoarea și îngrozitoarea și oribila dramă din strada Uranus ..	267

În colecția „Mari scriitori români” au mai apărut:

Marin Sorescu, *Poezii alese*

Marin Sorescu, *Teatru I – Setea muntelui de sare (Iona. Paracliserul. Matca)*

Marin Sorescu, *Trei dinți din față*

Mihai Eminescu, *Geniu pustiu. Sărmanul Dionis și alte scrieri în proză*

Mihail Sadoveanu, *Nunta domniței Ruxanda*

Mihail Sadoveanu, *Viața lui Ștefan cel Mare*

Mihail Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*

Ioan Slavici, *Mara*

Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*

I. L. Caragiale, *Teatru*

I. L. Caragiale, *Nuvele și povestiri*

Ion Creangă, *Amintiri. Povești. Povestiri*

În curs de apariție:

Ioan Slavici, *Novele din popor*

Mihai Eminescu, *Poezii*

Vasile Alecsandri, *Teatru*

Petre Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*

George Coșbuc, *Balade și idile. Fire de tort*

TABEL CRONOLOGIC

- 1852** – În noaptea de 29 spre 30 ianuarie, în satul Haimanale (astăzi I. L. Caragiale) se naște Ion Luca Caragiale, fiul lui Luca Caragiali și al Ecaterinei.
- 1859 – 1860** – Ion învață primele slove cu părintele Marinache de la biserica Sf. Gheorghe din Ploiești.
- 1860 – 1864** – Învață la Școala Domnească din Ploiești (clasele II – IV). La limba română are ca dascăl pe Basil Drăgoșescu. Alexandru Ioan Cuza le vizitează clasa și este însoțit la plecare de toată școala până la biserica orașului. La 28 iunie 1864, își ia certificatul de absolvire a cursului primar.
- 1864 – 1867** – Absolvă prima clasă de gimnaziu în particular și următoarele trei la gimnaziul „Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești.
- 1868 – 1870** – Este înscris la Conservatorul din București, clasa de declamație și mimică a unchiului său, Costache. Îl cunoaște pe Mihai Eminescu, sufleur în trupa lui Pascaly.
- 1870** – (de la 20 iunie până la 24 octombrie). Copist la Tribunalul Prahova. Ia parte, la 8 august, la mișcarea revoluționară a lui Alexandru Candiano-Popescu.
- 1871 – 1872** – Al doilea sufleur și copist la Teatrul Național din București. Nu se știe câtă vreme funcționează în această calitate.
- 1873 – 1875** – Primele încercări literare publicate în revista „Ghimpele”, sub pseudonimul *Car.* sau *Palicar.* Cu numele întreg semnează, pentru prima oară, în

„Revista Contemporană”, poemul *Versuri*, la 1 octombrie 1874.

- 1875 – 1876** – Din martie în ianuarie, girant responsabil la „Aleghătorul liber”, organul opoziției liberale.
- 1876 – 1877** – Corector la ziarul „Unirea democratică”. Scoate revista umoristică „Claponul” și, împreună cu Frédéric Damé, ziarul „Națiunea română”. În decembrie apare „Calendarul Claponului”.
- 1877 – 1878** – Sub semnătura *Luca*, publică în „România liberă” seria de foiletoane *Cercetare critică asupra teatrului românesc*. La propunerea lui Eminescu, începe colaborarea la „Timpul”. Se reprezintă tragedia în versuri *Roma învinsă* de D. Parodi, în traducerea lui I.L. Caragiale,. La 26 mai începe să frecventeze sedințele bucureștene ale „Junimii”, la Titu Maiorescu.
- 1879** – La 18 ianuarie, la Teatrul Național din București, are loc prima reprezentație a comediei *O noapte furtumoasă*. Piesa este publicată în „Convorbiri literare”. În același an, în cercul literar al „Junimii”, citește *Comul Leonida față cu reacțiunea* și un număr de *Aforisme*.
- 1881** – Se retrage de la ziarul „Timpul”. Este numit prin decret regal, la recomandarea ministrului V.A. Urechia, revizor școlar în județele Suceava și Neamț.
- 1882** – În februarie, Caragiale este mutat, la cerere, în Argeș-Vâlcea. În toamnă este înlocuit de un alt revizor.
- 1883** – Comitetul Teatrului Național din Iași, prezidat de Iacob Negruzzi, îl numește redactor de scenă; Caragiale nu primește.
- 1884** – Se joacă, în premieră, opera bufă *Hatmanul Baltag*, scrisă în colaborare cu Iacob Negruzzi. Funcționar la Regie, unde o cunoaște pe Maria Constantinescu. La aniversarea „Junimii” citește, pe data de 6 octombrie, *O scrisoare pierdută*. Prima

reprezentație a comediei are loc la 13 noiembrie la Teatrul Național din București.

- 1885** – Nașterea lui Mateiu Caragiale, fiul natural al lui Caragiale cu Maria Constantinescu. Premiera comediei *D-ale carnavalului* (un juriu prezidat de V. Alecsandri o distinge cu un premiu). Colaborează cu articole la „Voința națională”.
- 1888** – Este numit director general al teatrelor, în locul lui C.I. Stănescu.
- 1889** – Se căsătorește cu Alexandrina Burrelly, fiica arhitectului Gaetano Burrelly. La editura „Socec” apare volumul *Teatru*, prefațat de Titu Maiorescu. La moartea lui Eminescu, publică în „Constituționalul” necrologul *În Nirvana*. Face parte din comitetul de ridicare a unui monument în memoria marelui poet. Din iunie până în octombrie, colaborează la ziarul „Constituționalul”, sub semnătura C. și cu pseudonimele *Falstaff*, *Zoil*, *Nastratin* și *Hans*.
- 1890** – La 3 februarie, prima reprezentație a dramei *Năpasta*.
- 1891** – Academia Română respinge propunerea de acordare a Premiului Heliade Rădulescu volumelor *Teatru* și *Năpasta*, după discursul lui D. A. Sturdza, care-l acuză pe Caragiale de imoralitate și de calomnierea valorilor naționale.
- 1892** – Ruperea legăturilor cu cercul „Junimea”, marcată de conferința ținută de scriitor la Ateneu, *Gaște și găște* literare și de articolul *Două note*; acestea atrag ruptura cu Titu Maiorescu și încetarea colaborării la „Convorbiri literare”.
- 1893** – Prima serie a revistei umoristice „Moftul român”, pe care o scoate împreună cu Anton Bacalbașa. La 9 mai, conferențiază la „Clubul Muncitorilor” despre *Prostie și inteligență*, cu aluzii împotriva lui Maiorescu. La 2 iulie, se naște fiul său, Luca.
- 1894** – Apare revista „Vatra”, condusă de Slavici, Coșbuc și Caragiale. I se naște o fiică, Ecaterina.

1895 – Conduce pentru câteva luni restaurantul gării Buzău (anterior deschisese, în asociație, o berărie în București).

1896 – Colaborează la „Ziua” (organ al Partidului radical), din ianuarie până în martie. Apare volumul *Schițe ușoare*. Conduce suplimentul literar al ziarului „Epoca”.

1897 – Plecat de la „Epoca”, scrie în noiembrie-decembrie, câteva articole pentru „Drapelul”. În „Biblioteca pentru toți” publică *Notițe și fragmente literare* (nr. 121-122).

1899 – Ocupă postul de registrator-șef în Administrația Regiei Monopolurilor Statului. Începe seria de *Notițe* critice din „Universul”, care va da materialul volumului *Momente*.

1900 – Face parte din Comitetul sărbătoririi a 500 de ani de la nașterea lui Gutenberg, cu acest prilej ținând un cuvânt aniversar în care pune în lumină rolul pe care-l au tipograful în cultură.

1901 – Este sărbătorit, într-un cerc de prieteni, cu prilejul a 25 de ani de activitate literară (eveniment marcat printr-un unic și original număr de revistă intitulat: „Caragiale”). Apariția celei de-a doua serii a „Moftului român”, precum și a volumului *Momente*.

1902 – Câștigă procesul de calomnie pe care I.L. Caragiale l-a intentat lui C.A. Ionescu-Caion, care-l acuzase că a plagiat *Năpasta* după autorul maghiar István Kemény, scriitor inexistent. Pentru a doua oară Academia refuză să-l premieze (este prezentat volumul *Momente*).

1903 – 1904 – Călătorește în Italia și Franța.

1905 – Se stabilește definitiv la Berlin. Se împrietenește cu Paul Zarifopol, ginerele lui Gherea. Proiectul unei noi piese: *Titircă, Sotirescu & Co*, comedie politică înfățișând personajele din *O noapte furtunoasă* și *O scrisoare pierdută* după 20-25 de ani.

1906 – Publică în ziarul antimonarhic „Protestarea”, la 28 iunie, satira în versuri *Mare actor! Mari gogomani*.

1907 – În ziarul „Die Zeit” din Viena apare prima parte din articolul *1907, din primăvară până-n toamnă*, publicat integral în țară, sub forma unei broșuri. Pe aceeași temă, fabulele din „Convorbiri”.

1908 – La Editura „Minerva” apar cele trei volume de *Opere complete*.

1910 – La Editura „Adevărul” se tipărește ultimul volum al lui I.L. Caragiale: *Schițe nouă*. În decembrie încearcă să înființeze, la Budapesta, în colaborare cu D. Birăuțiu, o nouă revistă literară, „Momente libere”.

1912 – Refuză să participe la sărbătorirea organizată cu prilejul jubileului de 60 de ani. În zorii zilei de 9 iunie moare în urma unui atac de cord (în locuința sa de la Schöneberg-Berlin). Sicriul cu rămășițele sale pământești sunt aduse în țară la 18 noiembrie și depuse la biserica Sf. Gheorghe. La 22 noiembrie este reînhumat în cimitirul Bellu, alături de Eminescu și Coșbuc.

LBRIS

We know
books

Publicate în volum

TEMĂ ȘI VARIAȚIUNI

Tema

Aseară, pe la 6 ore, un foc a izbucnit la o casă peste drum de cazarma Cuza în Dealul Spirii. Mulțumită activității pompierilor și soldaților, focul, deși bătea un vânt puternic, a fost năbușit în câteva minute. Pagubele nu prea sunt însemnate.

(Universul)

Variațiuni

1

De patru ani împliniți aproape de când reacțiunea ține în gheare Belgia Orientului, care din lipsă de energie în evoluțiunea ei cătră progres, un progres bine definit de aminteri prin spiritul tradițional și istoric, și ocazionat întrucâtva, deși jenat oarecum, de evenimentele economice din urmă, în care duplicitatea reacțiunii a întrecut toate marginile și a atins limita tutulor speranțelor de îndreptare, speranțe ce nu pot fi întemeiate pe câtă vreme reacțiunea cu oamenii ei fatali, cari nu se tem nici de lege, nici de Dumnezeu, nici de judecata, nepărtinitoare dar aspră, a Istoriei, au avut cinismul prototipic și revoltător s-o declare, cu cea mai enormă dezinvoltură și exuberanță, într-o memorabilă ședință a Parlamentului, care a avut imprudența, sau, mai bine zis, impudența de a-și pune botul pe labe și, strigând ca mamelucii *mea culpa*, au trecut la ordinea zilei, ordine de zi pe care Istoria unei țări, ce se mai bucură de cea din urmă doză de respect de sine, trebuie s-o înregistreze cu dezgust și rușine, deoarece când *sic volo, sic jubeo*¹ domnește într-o țară ca maximă de înaltă politică și când, ca rațiune de stat, se constituie bunul plac al unor reacționari fiefați, nu ne putem aștepta decât la atâtea și atâtea infamii de tot soiul și altele încă, dar însă

¹ „Așa vreau, așa făc” (lat.), expresia bunului plac.

nu credeam pentru ca să ajungem aici, nu credeam, o mărturisim *coram populo*¹, oricât am fi crezut de infamă reacțiunea concentrată și atotputernică, să ajungem și la incendii ca acela ce s-a petrecut în Dealul Spirii peste drum de cazarma Cuza, care trebuie să serve cetățenilor de învățătură și să rămâie o pată neștersă și indelebilă asupra acestui negru regim, pretins alb, regim al incendiului, căci dacă pompierii, opera venerabilului și bătrânului general Florescu, nu stingeau focul, cine știe cât mai ardea!!!

(Un ziar opozant fără programă, nuanță liberală-conservatoare)

2

Aseară iust la orele când puneam ziarul ediția a cincea supt presă, în Dealul Spirei vis-à-vis de casarma Cuza, un incendiu a sbucnit.

Din cauza vântului violinte, care sufla puternic de la occidente spre oriinte, incendiul a produs o mare panică printre cetățiani și cetățiane.

Pompierii cu câțiva serginți și oficiari – generarele era absinte – au mers la localitate, unde cu greu au sbutit să năbușească sinistrul, care apăruse deja la steriorile casii atinse.

Cu această ocaziune vom repeți declarațiunile făcute în organul nostru de atâtea ori, privitoare la instituțiunea pompiarilor.

Am zis, zicem și de datorita noastră este să o repețim mereu protivnicilor noștri de la guvern:

Speriința ne-a probat până la evidință că:
până când nu vom avea pompiari-cetățiani,
până când nu vom avea cetățiani-pompieri,
nu vom sbuti să ridicăm această instituțiune la treapta la care ea în Occidente s-a ridicat.

Să avem patriotismul a lăsa deoparte spiritul de partită și să ne întrebăm:

Până când cu spediinte?

Este cineva pompiar? – trebuie să fie și cetățian;

Este cineva cetățian? – trebuie să fie și pompiar.

Aceasta este eficace,

¹ Public, în fața tuturor (lat.).

este ecitabile,
speditiv,
iust.

Speriința din Dealul Spirii până la stremitate ne-a probat că sperietura cetățianilor și cetățianelor nesperiinți adesea cauza lătirii extraordinare a sinistrelor este.

Să căutăm deci:

a avea pompiari-cetățiani,

a avea cetățiani-pompieri.

Numai cu condițiune d-a fi și cetățian cineva un bun pompiar este, și viceversa.

Și se-nțelege că aceea ce zicem în cetății despre cetățiani, vom zice la sate despre sătiani:

pompieri-sătiani,

sătiani-pompieri.

Dar ne vor întreba protivnicii noștri:

Cine va comanda pe pompierii-cetățiani? pe pompierii-sătiani?

Răspundem:

Ingenierii,

Ingenierii competenți, inteligenți, prudenți, independenți, sperinți.

Numai astfel instituțiunea pompiarilor, puternică, va da roade scelinți.

(Un ziar opozant cu câteva programe, nuanță trandafirie)

3

Décidément Maître Printemps n'est pas gai cette année-ci: du vent, de la pluie, de la pluie, du vent. Nos mondaines perdent leurs heures à regarder le barometre, qui, insensible comme cette vieille Mère Nature, baisse, baisse toujours, ou dirait les actions du Panama. Le Dieu Plaisir et la Fée Bamboche s'entêtent a tenir fermés leurs temples, en dépit des voeux de leurs fervents fidèles; partant, plus d'encens sur leurs autels jadis si chargés de fleurs. C'est insensé comme on ne s'amuse plus en cette malheureuse fin de siècle, qui n'en finit plus avec ses surprises ravacholiennes.

Hier un grand incendie a eu lieu dans le Dealul Spirii. Faute d'amusement, une emotion vaut toujours mieux que l'ennui. Le coup d'oeil etait vraiment assez pittoresque. Beaucoup de monde à l'incendie. Notons en passant M-me Chose, une brune descendue

d'un cadre de Murillo, en robe de chambre, superbe dans son négligé transparent; M-me Machin, un Rubens, non moins elegante, toute rouge d'emotion; la toute jeune M-me Bigoudiano, un rive brillant de Watteau, ravissante avec sa chevelure blonde or qui frise naturellement sans aucun artifice, un bouton de rose sur le point de s'épanouir aux rayons de Phoebus, harmonisant très-heureusement avec le ton rougeâtre des flammes légèrement estompé par le voile de la fumée. J'en passe et des meilleurs, dont le nom m'échappe. Puis un essaim de jeunes filles, fraîches comme des violettes qu'on vient de cueillir au bord du ruisseau limpide, les unes plus charmantes que les autres, et que l'incendie avec ses flammes, qui rappelaient les contes fantastiques d'Hoffmann, et les braves et infatigables pompiers avec leurs manoeuvres paraissaient beaucoup amuser.

Après l'incendie, chambrée des plus select chez le rôtiiseur du coin.

(Un journal chic)¹

¹ Hotărât, doamna Primăvară nu e veselă anul acesta: vânt, ploaie, ploaie, vânt. Mondenii noștri își pierd vremea privind barometrul, care, nesimțitor ca și această bătrână Mamă-Natură, coboară, coboară mereu, ca și acțiunile Panama. Zeul Plăcere și Zâna Petrecere se încapățânează să țină închise templele lor, în ciuda dorințelor pasionaților lor credincioși; de aceea nu se mai găsește tămâie pe altarele lor, altădată atât de încărcate de flori. Foarte puțin se mai poate petrece în acest nenorocit sfârșit de secol, care nu a sfârșit surprizele sale răscolitoare.

Ieri a avut loc în Dealul Spirii un mare incendiu. În lipsă de petreceri, o emoție e totdeauna mai de preț decât plictiseala. Priveliștea era cu adevărat pitorească. Multă lume la incendiu. Reținem în treacăt pe doamna Cutare, o brună coborâtă dintr-un tablou de Murillo, în capot, superbă în neglijeuul său transparent; doamna Cutare, rubensiană, nu mai puțin elegantă, îmbujorată de emoție; foarte tână doamnă Bigoudiano, un vis strălucitor de-al lui Watteau, răpitoare cu părul-i blond-auriu care se buclează natural, fără nici un artificiu, un boboc de trandafir gata să se desfacă la razele lui Phoebus, armonizându-se plăcut cu tonul roșiatic al flăcărilor ușor estompate de vâlul de fum. Trec peste multe alte frumuseți al căror nume îmi scapă. Apoi un buchet de tinere fete, proaspete ca violetele culese chiar acum pe malul unui râu limpede, unele mai ferme-cătoare decât altele, și pe care incendiul cu flăcările sale, care aminteau de povestirile fantastice ale lui Hoffmann, și bravii și neobosiții pompiers cu mișcărilor lor părea să le amuze din plin.

După incendiu, o gustare dintre cele mai selecte la birtașul din colț.

(Un ziar distins) (fr.)

Mai multe ziare ale opoziției vorbesc cu un zgomot asurzitor despre un incendiu ce ar fi avut loc în Dealul Spirii peste drum de cazarma Cuza. Cu această ocazie încalecă iar pe faimosul dumnealor *Dada*¹, aruncând în spinarea reacțiunii (sic) răspunderea pentru acest sinistru. Întrucât trebuie să pună publicul temei pe spusele acestor foi, ce nu mai au câtuși de puțin respect de adevăr, iată:

Din sorginte oficială aflăm că nu a fost nici un incendiu ieri în Dealul Spirii. Sinistrul cel grozav este o pură invențiune ieșită din fantezia neseacă și din bogatul arsenal de calomnii al adversarilor noștri.

(Un ziar oficios)

(1885)

¹ Cal de bătaie (fr.).

25 DE MINUTE...

„...Fiți toți joi în gară la-nălțimea patriotismului vostru, care nu s-a dezmințit niciodată, mai ales în așa plăcute, putem zice chiar fericite ocaziuni!

Cetățeni!!

Săptămâna viitoare este o zi solemnă pentru orașul nostru!!!”

Astfel se-ncheia proclamația adresată de câteva zile de părințele orașelului Z... către administrații săi, afișată pe cale publică și reprodușă în capul ziarului oficios *Sentinelă Ordinii* cu acest frumos motto:

„Evenimentele mari fac totdeauna să tacă micile pasiuni!”

Toată lumea era în adevăr plină de entuziasm, deși *Drapelul Libertății*, dirijat de decanul avocaților, își termina articolul său de fond cu cuvintele:

„...Vom căuta să fim cât se poate mai parlamentari. În zadar mișeii de la primărie convoacă lumea la gară! Declarăm sus și tare că joi nu va fi entuziasm, ci numai o meschină și dezgustătoare paradă oficială. Să înceteze dar cu înfamele lor mistificațiuni!... Săptămâna viitoare nu poate fi o zi solemnă; ea nu va fi decât un moment trist pentru concetățenii noștri!”

Directorul, care era însărcinat a gira afacerile prefecturii – districtul neavând deocamdată titular, la citirea acestor știri răutăcioase, a șoptit cu zâmbetul său diplomatic:

— Om vedea!

Joia multășteptată a sosit. Vodă și doamna, plecând în străinătate, trebuie să se oprească douăzeci și cinci de minute în gara din marginea orașelului Z... De dimineață, peronul gării, decorat cu împletitură de brad, cu marca județului, stegulețe tricolore și covorul cel roșu al primăriei, este înțesat de lume – garnizoana, garda civică, școalele, autoritățile, notabilii și cât public a mai putut încăpea.